

"Det är som en extrafamilj"

***En film om stödfamiljer
funktionshindrade barn,
och själva livet***

"Det är som en extrafamilj"

De flesta barn och ungdomar med funktionshinder bor hemma hos sina föräldrar. En stödfamilj är en möjlighet för dessa föräldrar att få avlastning för att hämta ny kraft, att orka med vardagen. För de funktionshindrade barnen är vistelsen i stödfamiljen tänkt som ett sätt att vidga kontaktnätet utanför den egna familjen. Den ska ge träning i nya sociala relationer och nya miljöer.

Stödfamilj är en lagreglerad insats enligt LSS, lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

I den här filmen får vi träffa barn som berättar om sina erfarenheter av stödfamilj. Vi får också lära känna Simon och hans familj och den stödfamilj han är hos en gång varje månad. Filmen berättar också om hur det går till att bli stödfamilj.

Speltid: 32 minuter

Produktion:
AV-Media / Spegelfilm
för Östersunds kommun
med medel från FoU-Jämt

© 2003

För beställning av filmen:
AV-Media Jämtlands län
Tfn: 063-14 43 00, Fax: 063-14 43 80, E-post: info@av-media.se

För ytterligare information:
Susanne Olsson, Östersunds Kommun
Tfn: 063-14 45 51, E-post: susanne.olsson@ostersund.se

Förord

Stödfamilj är en lagreglerad insats enligt LSS (Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade) och för en familj med ett funktionshindrat barn kan denna insats vara en viktig stöd- och avlastningsform.

Information om stödfamilj som insats och rekrytering av stödfamiljer är ett arbete som kräver bra informationsmaterial. Projektet ”Uppdrag stödfamilj” fick i november 2002 FoU - medel för att göra en film som skulle informera och upplysa om denna insats. Projektet har genomförts av familjehemssekreterare Susanne Olsson, habiliteringsteamet i Östersunds kommun i samarbete med Kurt Skogh, AV-Media Jämtlands län/Spegelfilm. Denna rapport beskriver bakgrunden till insatsen och genomförandet av filmprojektet samt ger exempel på inslag ur filmen. Rapporten kan användas för sig eller med fördel tillsammans med filmen som också fått namnet ”Det är som en extrafamilj” och distribueras av AV-media Jämtlands län.

Bengt Åkerström
Forskningsledare och redaktör

Bakgrund

Idag bor de flesta barn och ungdomar med funktionshinder hemma hos sina föräldrar. Stödfamilj är ett sätt för dessa föräldrar att få avlösning, hämta ny kraft för att orka med vardagen. För de funktionshindrade barnen är vistelsen i stödfamiljen ett sätt att vidga sitt kontaktnät utanför den egna familjen och träna nya relationer i andra miljöer. Avlastningen för handikappfamiljerna är en ovärderlig insats för att klara vardagen. Uppdraget tycks även ge mycket tillbaka – människor ställer upp trots låg ersättning år efter år. Familjer som i dagens snabba samhälle får det allt kärvare att klara egna barn och egna relationer klarar enorma uppgifter som att t.ex. ta hand om ett funktionshindrat barn var tredje helg. Detta är en lagreglerad insats som bygger på att frivilliga personer anmäler sitt intresse att bli stödföräldrar. Vistelsetiden i stödfamiljen kan variera för olika barn beroende på hur behovet ser ut. Det kan vara från en helg i månaden till varje helg samt under skollov. I vissa fall bor barnet periodvis i stödfamiljen. Det kallas då familjehem.

Med projektet ”Uppdrag Stödfamilj” väcktes tanken att beskriva denna insats lite närmare genom filmatisering av barnen, stödfamiljen samt av handikappfamiljen. Att via filmen kunna visa på kvalitén i uppdraget var en tanke. En annan var att belysa insatsen ifrån tre olika perspektiv; barnens, handikappfamiljens samt stödfamiljens perspektiv. Vuxna människor talar ofta om vad som är bra för barnen men det är också intressant att låta barnen beskriva hur de uppfattar insatser av olika slag som görs för dem. En film kunde också vara bra att ha i rekryteringsarbetet med stödfamiljerna. Människor uttrycker ofta att uppdraget ger väldigt mycket tillbaka. Skulle det gå att visa genom en film kan man kanske nå ännu fler intresserade stödfamiljer i framtiden.

Behovet av stödfamiljer är konstant år efter år. I Östersund används insatsen av c:a 60- 70 funktionshindrade barn per år. Att vara stödförälder innebär en möjlighet för den som vill lära känna ett barn med funktionshinder. Det är ett uppdrag med ett speciellt personligt engagemang. Huvuduppgiften är att ge barnet en god omvårdnad i samråd med föräldrarna och med familjehemssekreteraren. Att bygga tilltro tar tid och engagemanget som stödförälder pågår i regel under flera år. Stödfamiljen får ersättning som grundas på kommunförbundets rekommendationer (Svenska kommunförbundets cirkulär 2002:98 och 2003:90). Det handlar om några hundralappar per dygn. Stödfamiljen har

också möjlighet att få stöd, utbildning och handledning. Alla nyblivna stödfamiljer erbjuds att gå en introduktionscirkel under första tiden som stödförälder. Det är viktigt att stödfamiljen känner sig trygg med barnet under vistelsetiden. Ett uppdrag som bygger på förtroende och engagemang ger ofta mycket tillbaka.

Syfte

Att göra en film som upplyser och informerar om insatsen korttidsavlastning utanför hemmet, i form av stödfamilj, enligt LSS-lagen om stöd och service åt vissa funktionshindrade.

- att ge insatsen ett ansikte utåt.
- att belysa insatsen från fler håll : handikappfamiljens, barnens och stödfamiljens.
- att genom filmen underlätta rekryteringsarbetet.

Lagstiftningen –vad säger den?

Lagstiftningen om insatsen stödfamilj finns i Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade – LSS § 9 .6 (SFS 1993:387). Insatsen kallas korttidsvistelse utanför hemmet och kan ske antingen i stödfamilj eller på korttidshem. Det är kommunens ansvar att verkställa insatsen.

Lagens intentioner är att personer som omfattas av lagen genom korttidsvistelse ska erbjudas miljöombyte och rekreation. Anhöriga ska få avlastning och utrymme för avkoppling. Det framgår också att insatsen kan ses som ett led i att bryta beroendeförhållandet mellan barn och förälder.

Manus och ide'

Efter många år som verkställande familjehemssekreterare tyckte jag att det saknades bra film-material som är representativt för denna insats. Idén att göra en film och låta alla parter träda fram, växte sig stark. På olika håll i landet där jag hört mig för saknades också aktuellt film-material om stödfamiljen. Idén nämndes på en träff för stödfamiljer och några anmälde intresse direkt. Andra uttalade klart avstånd till att medverka i media.

Genom att filma hemma hos handikappfamiljen och hos stödfamiljen kunde man kanske beskriva insatsen från olika perspektiv. Det funktionshindrade barnet, barnen i stödfamiljen samt syskonen till det funktionshindrade barnet. Hur upplever de den här insatsen egentligen? Kanske det gick att intervjua några barn som har insatsen sedan en tid tillbaka. Att försöka med bilder visa känslor och upplevelser i samband med insatsen var ett av målen. Ett annat att beskriva hur uppdraget ser ut.

- Hur man blir stödfamilj och vad innebär det?
- Varför blir man stödförälder?
- Hur känns det att lämna sitt handikappade barn i en annan familj?

Det var frågor som fanns med från början.

En stödfamilj, en handikappfamilj samt sex barn fick bli utgångspunkten för att filma och ta reda på svaren kring dessa frågor. Det medför naturligtvis problem att välja familjer och barn. Urvalet har skett subjektivt efter personernas förmåga och möjlighet att medverka.

Genomförandet

7 barn deltar i filmarbetet på olika vis och efter förmåga. En del pratar mer, andra mindre. De olika miljöerna som filmen visar inslag ifrån är: I handikappfamiljens hem, i stödfamiljens hem, i skolan, på barnhabiliteringens bad, i Bydalens skidbacke, i bilen på väg till första träffen med ny stödfamilj och utredning i hemmet hos en ny stödfamilj. Filmningen pågick från mars till augusti 2003. Det visade sig vara viktigt att ha en längre period att spela på eftersom familjemedlemmar blir sjuka och det händer oplanerade saker hela tiden i familjer. Viss filmning måste göras om eller kompletteras.

Utmaningen

Det är inte lätt att förbereda barn med funktionshinder om vad som komma skall. Det hade kanske varit bättre att inte förbereda alls inför filmningen och frågeställningarna. Några barn hade inga större problem att uttrycka sig innan kameran var på plats. Det var som om det låste sig när kameran var med. Naturligtvis inte så konstigt. De fick plötsligt inte fram ett ord om stödfamiljerna! Kanske skulle vi ha valt en annan miljö? Filmningen då barnet vistades i stödfamiljen blev bättre, än då vi träffades på skolan och pratade om stödfamiljen. Det är något att ta lärdom av.

Hur ställer man frågor till barn på låg begåvningsnivå, ja, det är inte så lätt. Här krävs fantasi från en som inte vistas i samma miljö eller känner dessa barn närmare. Det var utmanande och lärorikt. Det är viktigt att verkligen prata med barnen. De har alltid mycket att förmedla!

Medverkande i filmen

- Det är roligt att det kommer någon och bara är glad, man blir själv glad då , säger Petter, son i stödfamiljen.

Valet av huvudperson föll på en 14-årig kille med CP-skada. Han har knappt något tal, är blind och kan inte gå. Pojken som heter Simon vistas i sin stödfamilj en helg i månaden sedan några år tillbaka.

Simons familj ställde sig positiv till film-idén och kunde tänka sig att själva medverka i filmen. De kände sig motiverade för att visa andra hur det är att ha ett funktionshindrat barn. Filmen kanske kan hjälpa andra som har det tungt att söka avlastning, var tanken från Simons föräldrar. Denna familj är också en familj som tidigt begärde insatsen stödfamilj för sin son. Med insikt om att de själva som vuxna behövde egen tid. Det underlättade att det var mor- och farföräldrarna som först blev stödfamilj. Det blir lättare att lämna ett litet barn då. När man känner varandra sen tidigare. Simons föräldrar håller fortfarande ihop sin familj och ger intryck av att ha ett relativt bra liv trots alla påfrestningar det kan innebära att ha ett svårt funktionshindrat barn. Föräldrarna har också skaffat ytterligare två barn.

Eftersom huvudpersonen inte kan tala insåg jag snart att vi behövde intervjua fler barn. Barn som kunde ge röst åt huvudpersonen i filmen. Jag insåg att barnperspektivet blev allt viktigare att få med i filmen. Vi pratar ofta över huvudet på barnen- vi vuxna. Här ville jag verkligen att barnen skulle få träda fram. Problemet är att många barn p.g.a sitt funktionshinder, inte kan berätta för oss om sina upplevelser i stödfamiljen. Jag valde ut ett antal barn som vi beslöt intervjua. Barn som

jag visste talade mer eller mindre bra. Det är förstås en sak att kunna tala och en annan att kunna beskriva hur man har det på olika ställen.

Frågor vi använde i samtalen med barnen var bl.a följande :

- Vad är en stödfamilj?
- Varför behövs stödfamiljer?
- Vad tänker du på när du åker till din stödfamilj?
- Hur var det första gången?
- Trivs du i din stödfamilj?
- Hur ofta är du där?
- Vad gör du där?
- Något roligt minne du vill berätta om från stödfamiljen?
- Känner du någon annan som har en stödfamilj?
- Vad vill du säga till andra barn som kanske ska få en stödfamilj?

Frågor vi använde oss av i samtal med Simons föräldrar och syskon :

- Hur känns det att lämna sitt funktionshindrade barn i en annan familj?
- Vad är viktigt när man ska välja en stödfamilj åt sitt barn?
- Hur har ni det hemma när barnet är i stödfamiljen ?
- Vad betyder det för er att ha en stödfamilj?
- Har ni bytt stödfamilj någon gång. Hur blev det?
- Vad tycker ni, syskon, om att Simon har en stödfamilj.

Frågor som vi hade i samtalet med stödfamiljen :

- Hur kom det sig att ni blev stödfamilj ?
- Har det förändrat något i er familj?
- Är det något som är svårt i uppdraget?
- Är det något som är roligt?
- Vad gör ni tillsammans ?
- Vad tycker barnen i stödfamiljen om att Simon kommer dit ibland?

Filmen

Filmen belyser insatsen på flera sätt och förhoppningsvis väcker den känslor. Känslan att det är roligt att vara i sin stödfamilj. Man känner sig omtyckt av fler än föräldrarna. Handikappfamiljen visar förnöjdhet över att andra kan ta hand om ens barn lika bra som man själv – åtminstone

nästan. Tillit växer fram mellan främmande familjer och det, ger tro på livet.

Filmen ger en bild av hur det går till att bli stödfamilj. Man genomgår en utredning som består av ett hembesök samt en intervju. Intervjun tar upp personliga förhållanden. Den görs av en kurator och av familjehemssekreteraren. Viktiga inslag i intervjun är erfarenhet av barn samt tidsutrymmet i familjen. Alla genomgår en kontroll i social- och polisregister. Referenter kontaktas och diskussion följer kring vilket barn som passar i familjen. Inskolning startas och sker mycket individuellt. Matchningen barn – familj är viktig. Vissa barn har mycket svåra funktionshinder och kräver kanske viss vårdkunskap. Andra barn skiljer sig inte så mycket från mängden.

Samtal med barnen

*– Här kan jag vara ute och röra
på mig, säger Margareta
Karlsson som mockar i stallet åt
hästarna.*

Trivseln i stödfamiljen är stor bland de intervjuade. En del har roligt och kan tänka sig att vara där mer. De här barnen vistas olika tider i stödfamiljen. Från en helg i månaden till varannan helg.

Att komma till sin stödfamilj första gången är pirrigt och nervöst. Sen går det bra.

I början hade jag med mig ett gosedjur, det har jag inte längre...

I början är man snäll och testar lite sen kan man börja gå på lite och vara som vanligt igen..

Hur tänker barnen kring stödfamiljer då? Några exempel från barnens funderingar:

Det är som en slags extrafamilj.

Skönt att slippa föräldrarna nån gång!

Byta miljö - komma bort ett tag. - Göra något annat.

Grannarna kan ju inte ställa upp om det är hela helgen...föräldrarna kanske vill göra nåt annat.

Det har jag inte tänkt på...

Man gör lite andra saker där, än hemma.

Det kan vara besvärligt att byta stödfamilj. Man förstår inte riktigt varför stödfamiljen slutar alla gånger.

Dom kanske tyckte att jag var för jobbig. Jag fick aldrig riktigt veta, kanske orkade dom inte...

Roliga saker man gör tillsammans är, att gå ut med hunden, meka, åka skidor och skoter. Några har fler kompisar hos stödfamiljen än hemma. Roliga minnen från stödfamiljen kan vara:

När vi åkte till Gröna Lund.

När jag bakade födelsedagstårta.

När vi sitter uppe sent och snackar på kvällarna.

*- Mitt roligaste minne är då vi bakade
födelsedagstårter, säger Marie
Skoglund.*

Flera av barnen känner någon annan som har stödfamilj.
Till barn som eventuellt ska få en stödfamilj första gången vill man säga:

Det går alltid att prova!

Testa och se hur det går.

Samtalet med stödfamiljen.

Det är framför allt en stödfamilj, Simons, som medverkar i projektet och som intervjuas under filmningen. I den familjen har mycket tankar väckts sedan de tog emot Simon. De pratar nu om sina Simon-helger. Då är det lugnt tempo i familjen. Ibland går det på hockey eller fotboll. Det gillar Simon, fast han är blind, de vet stödfamiljen idag.

Varför blir man då stödförälder?

Vi tyckte att vi hade det bra som familj och kanske kunde ge något till någon. Det är också bra för de egna barnen. Att de får förståelse för barn som är annorlunda. Att de växer upp som ödmjuka människor.

Vad har då hänt i stödfamiljen sedan de tog ett stödbarn en helg i månaden?

Det låter mer hemma hos oss.

Vi sjunger och ljudar på olika sätt.

*Uppdraget kändes svårt från början – ett barn utan tal, syn och gång.
Det tog stopp. Vad skulle vi göra då? Idag tänker vi inte på det.*

Stödfamiljen har fått nya perspektiv på tillvaron :

I början hade vi prestationsångest för vi skulle hitta på så mycket den helgen barnet kom. Idag förstår vi att det bästa kanske är att bara vara tillsammans. Det blir en lugnare helg för hela familjen.

Det ger mycket till hela familjen att vara stödfamilj. Barnen engagerar sig mer än vad föräldrarna trott. Det blir speciella relationer mellan barnen. De pratar med varandra på sitt sätt och har inga som helst problem att umgås. Barnen i stödfamiljen uttrycker sig själva mycket positivt om stödbarnet.

Det är roligt när han kommer och bara är glad. Då blir man själv glad .

Förståelsen för handikappfamiljer ökar naturligtvis. Det är mycket arbete med ett funktionshindrat barn men stödfamiljen tycker att det går bra när det bara är en helg då och då.

Simons familj berättar

Den här familjen har haft möjlighet att använda sina mor- och farföräldrar som stödföräldrar första tiden. Det har inte alltid varit det handikappade barnet som varit i stödfamiljen utan ibland något av syskonen. Familjen har sedan bytt till en ny- helt främmande - stödfamilj för att mor- och farföräldrar ska få vara precis just mor- och farföräldrar. Bytet har gått smidigt och föräldrarna är idag glada för att de har både

stödfamilj och övrig släkt. Det är viktigt att tidigt inse behovet av avlastning. Att inte dra på beslutet för länge.

Under filmning och intervju med handikappfamiljen framkom följande:

*Det är bra med en stödfamilj. Man får egen tid. Men också tid för övriga familjen: sin partner och för syskonen till det funktionshindrade barnet.
Det är bra om barnet får nya upplevelser i stödfamiljen.*

Det känns roligt när Simon varit tillsammans med barnen i stödfamiljen och även med deras kompisar. Det blir ofta vuxna personer runt Simon annars.

Det är inte svårt att lämna barnet när man litar på stödfamiljen och då man själv tycker att personkemin stämmer. Just personkemin är viktigast i valet av stödfamilj. Stämmer den- då känns det bra.

Det är svårt när det funktionshindrade barnet inte kan berätta hur han haft det i stödfamiljen när de hämtar honom. Han har ju nästan inget tal.

*Det känns svårt speciellt då Simon är grinig och inte själv kan berätta varför. Detsamma gäller ibland då han inte vill åka iväg till stödfamiljen.
Då känns det svårt att lämna honom.*

Det är viktigt att ha god tid för samtal vid hämtning och lämning.

Det är då vi får veta hur Simon har haft det i helgen.

Syskonen i handikappfamiljen tycker att det är ”bra och inte bra” att brodern har en stödfamilj:

Det är bra att pappa och mamma får vila sig. Då slipper pappa bära så ofta på brorsan...

Det är inte bra för att det blir så tyst här hemma.

En liten insats som är stor

Att få möjligheten att göra film om något man sysslat med, yrkesmässigt, under mer än tio år känns mycket roligt. Framförallt att träffa personerna som tar del av insatsen på olika sätt. Det här är inte vilken kommunal insats som helst. Det är ett uppdrag där känslor möts på många plan och många personer är inblandade, under lång tid.

Det handlar om barn. Barn med stora svårigheter. Barn med autism, cp-skador, Down's syndrom eller fysiska funktionshinder. Barn som har svårt att ta sig fram på olika sätt i vårt samhälle. Barn som ofta är utan det nätverk som andra barn bygger upp under sin uppväxt. Barn där föräldrarna oftast är de enda beskyddarna.

Att se hur andra vuxna personer tar till sig det egna barnet och accepterar det som det är, det är ingen självklarhet för en handikappförälder. Det är skönt att se att någon annan kan tycka om ens barn, som är så annorlunda. Varje dag i mitt arbete möter jag människor som är villiga att "ställa upp för andra" att "hjälpa till" - det är vanliga svar på frågan varför man vill bli stödförälder. Det ger något, att ge till andra. Det ger mening åt livet.

Här sitter vi, barnen är utflugna och huset stort. Vi skulle kunna göra något för någon...

Dessa ord värmer när man åker runt i Jämtland som familjehemssekreterare och letar stödfamiljer. Finns det godhjärtade människor? Jag vill tro det. Det här ger ingen ekonomisk vinning. Det är inte det.

Det är framför allt kvinnor som vill bli stödföräldrar. Männen går med på det...

– Jag ställer upp för att hon vill, säger många män under intervjun. Men jag har märkt att efter några år som stödföräldrar är männen precis lika engagerade som kvinnorna. Kanske är männen mer avvaktande inför barn med funktionshinder. När de väl lärt känna barnet ser de inte handikappet längre. Av det har vi alla att lära.

Det är naturligtvis inte alltid vi lyckas hitta rätt stödfamilj åt rätt barn. Ibland måste barn byta stödfamilj och ibland är det svårt att hitta familjer

t.ex. för barn med allergier. Tillgången på stödfamiljer är inte så stor att vi kan välja och vraka. Naturligtvis önskar jag att det fanns ännu fler som insåg vinsten att bli stödfamilj. Kanske kan denna film bidra till detta. Det är stort att vara stödförälder. De är våra vardagshjältar.

– När vi ser att Simon mår bra och har det gott hos oss, då tänker vi, det är det som är belöningen.

På bilden är Simon och Örjan Paulsson.

Referenser

SFS 1993:387. Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade

Svenska kommunförbundets cirkulär 2002:98. Ersättningar vid familjehemsvård av barn, unga och vid förälder/barnplaceringar.

Svenska kommunförbundets cirkulär 2003:90. Ersättningar till familjehem för barn och vuxna samt kontaktfamiljer för år 2004.